אוצר מדרשים — שבע חופות או חופת אליהו

שבע חופות או חופת אליהו

[מספר כבוד חופה לרח"מ הורוויץ]

א) שבע חופות עתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבוא, וכל אחת ואחת לפי מעשיו, שנאמר וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה (ישעיה ד' ה') אלו שבע חופות שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים לעתיד לבא (ע" ב"ב ע"ה.). למה אמר הנביא (כנראה חסר פה, כי כוונתו לחשוב שבעה מיני קינות כפולות, ושבעה מיני נחמתא) הוי הוי ונסו מארץ צפון נאם ה' וגו' (זכריה ב' י') מלמד שבשעה שהגיע זמנה של ירושלם להחרב היה ירמיה מקונן עליה בלשון כפול, בכה תבכה בלילה (איכה א'), מעי מעי (ירמיה ד'), עיני עיני (איכה א'), שבר על שבר (ירמיה ד'), אסף אסיפם (שם ח'). ובאותו לשון עתיד הקב"ה לנחמה שנאמר אנכי אנכי הוא מנחמכם (ישעיה נ"א), אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך (שם מ"ג) עורי עורי (שם נ"א) התעוררי התעוררי (שם). ומה שכתוב הוי הוי ונוסו מארץ צפון, שמא תאמר לצפון לבד גלו, והרי כתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאום ה' (זכריה ב'), אלא כשנפתחה פורענות על ירושלם לא נפתחה אלא מן הצפון, כמו שנאמר כי מצפון עשן בא (ישעיה י"ד ל"א), ואומר מצפון תפתח הרעה (ירמיה א' י"ד), לפיכך כשהמבשר (אליהו) יבא לירושלם לא יבוא אלא מן הצפון שנאמר אמור לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני וגו' (ישעיה מ"ג), לכך נאמר ונוסו מארץ צפון נאום ה' כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאום ה'. אמר ר' יהושע בן קרחה היה למקרא זה לומר כי לארבע רוחות השמים (תענית ג': ע"ז י':), אלא כשם שאי אפשר לעולם בלא ארבע רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ל"ג), כל מקום שאמר הכתוב כה אמר ה' היא נבואה לשעתה, וכל מקום שאמר הכתוב כי כה אמר ה' היא נבואה לעתיד.

ב) שבעה מיני זהב בעולם: זהב טוב (בראשית ב'), זהב טהור (שמות כ"ה), זהב סגור (מ"א ו'), זהב שחוט (שם י'), זהב אופיר (דה"ב ט'), זהב מאופז (ירמיה י'), זהב פרוים (דה"ב ג') (ע" יומא מ"ד:).

ג) שבעה שמות נקראים [חגבים]: ארבה, חגב, סלעם, חרגל (ויקרא י"א), ילק (ירמיה נ"א) חסיל (מ"א ח') גזם (יואל א').

ד) שבעה מלכו בשומרון על ישראל וכולם עבדו ע"ז ואלו הן: ירבעם בן נבט [בעשא], אחאב בן עמרי, ויהוא בן נמשי, ומנחם בן גדי, ופקח בן רמליהו, [הושע בן אלה] (ע" גיטין פ"ח. ושם נאמר שעבדו בה ז' בתי דינין ע"ז. כי מספר המלכים שעבדו ע"ז הם כפלים).

ה) שבעה שמות נקרא למאכל, ואלו הן: דגן, שבר (בראשית מ"ב), תבואה, תנובה (דברים ל"ב), יבול (ויקרא כ"ו), בר (בראשית מ"א), מזון (שם מ"ה כ"ג).

ו) שבעה גנבים נקראו בעולם, ואלו הן: גונב דעת הבריות, והמקרב לחבירו לאורחו ואין בלבו לקרותו [והמרבה לו תקרובת ויודע בו שאינו מקבל], והפותח חביות של יין מכורות לחנוני, ומי שמעוול במידה ובמשקל, והמערב את הגירא (מין עשב) בתלתן, והחומץ בשמן אע"פ שאמרו שמן אינו מקבל כלום לפיכך מושחין ממנו המלכים (תוספתא ב"ק פ"ז ה').

ז) ז' שמות נקראו עניים: עני, ואביון, דל, מך, רש, מסכן, איש תככים.

ח) שבעה נקראו נאמנין תחת הקב"ה ואלו הן: תורה ואברהם משה ושמואל ואוריהו וזכריהו וחולאים, תורה מנין שנאמר עדות ה' נאמנה (תהלים י"ט), אברהם מנין שנאמר ומצאת את לבבו נאמן לפניך (נחמיה ט'), משה מנין שנאמר כי בכל ביתי נאמן הוא (במדבר י"ב), שמואל מנין שנאמר כי נאמן שמואל (ש"א ג'), ואוריהו וזכריהו מנין שנאמר ואעידה לי עדים נאמנים את אוריהו הכהן ואת זכריהו בן יברכיהו (ישעיה ח'), חלאים מנין שנאמר וחליים רעים ונאמנים (דברים כ"ח), וי"א אף מצוות נקראו נאמנים שנאמר נאמנים כל פקודיו (תהלים קי"א), והקב"ה שהוא מלך על כל העולם והוא ברא את כל העולם והוא עתיד לחדשו, הוא בעצמו נקרא נאמן שנאמר האל הנאמן (דברים ז').

ט) שבעה דברים צוה רבינו הגדול (הקדוש) את בנו, שלשה ליראת חטא וארבעה לדרך ארץ: ג' ליראת חטא, אל תישן על המטה עד שתקרא ק"ש ותתפלל, ואל תכנס לבית המדרש אחרון, ואל תאכל בשבת עד שתגמור הפרשה; ד' של ד"א, אל תחתוך על ידך בשר, כדי שלא תחתוך בשרך ונמצאת מבזה את האוכלין, ואל תשיח אחרי הכותל שכך אמרו חכמים אזנים להם לכותל ואזנים לבית הכסא, וכשתגיע לנהר תן מנעליך ברגליך עד שתעבור, ואל יציע אחר מטתך, אע"פ שיש לך עבדים ושפחות שיציעו מטתך (ע" פסחים קי"ב:),

י) ז' דברים נאמרו בגסי הרוח: תורתו משתכח, ויסורין באין עליו, ושכינה מסתלקת ממנו, וסוף יכשל באשת איש, ותקלות באות עליו, ונופל בידי עוני, ונטרד מכל חיי עוה"ב (ע" סוטה ד': ב"ב ס"ב.).

י"א) ז' אין להם חלק לעוה"ב: המזכיר את השם בכל עת, ובכל מקום, והקורע בגדיו בחמתו, והמוכר לבונה לע"ז, והלוחש על המכה שמו של הקב"ה, והמלוה בריבית, ומי שמשלח מדנים בין אחים.

י"ב) שבעה דברים עתיד משיח להראות להן לישראל: מראה להם כסא הכבוד, מעלה קרח ועדתו, מראה להם גן עדן, עץ החיים, גיהנם, כל הצדיקים, מראה להם החיים והמתים.

י"ג) ז' מעלות לצדיקים בגן עדן זו למעלה מזו: ראשונה – אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך (תהלים ק"ט), שניה – אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך (שם ס"ג), שלישית – אשרי יושבי ביתך (שם פ"ד), רביעית – מי יגור באהלך (שם ט"ו), חמישית – ומי ישכון בהר קדשך, ששית – מי יעלה בהר ה', שביעית – ומי יקום במקום קדשו, ועל כולן הוא אומר נקי כפים ובר לבב (שם).

י"ד) ז' כורתי ברית הן: אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן פנחס ודוד. באברהם כתיב ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר (בראשית ט"ו), יצחק ויעקב מנין שנאמר וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק (ויקרא כ"ו), במשה מנין שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (שמות ל"ד), באהרן

כתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום (מלאכי ב'), בפנחס מנין דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (במדבר כ"ה), בדוד מנין דכתיב ברית כרתי לבחירי (תהלים פ"ט).

ט"ו) ז' שלא שלט בהם יצר הרע בעולם ואלו הן: אברהם יצחק יעקב משה אהרן דוד וישי (ע"ש ב"ב י"ז:).

ט"ז) ז' עמודי עולם יצאו מרות המואביה שנתברכו בשבע מדות ואלו הן: דוד יחזקיהו משיח דניאל חנניה מישאל ועזריה. בדוד כתיב בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו, בן שהוא בניינו של עולם, יודע נגן יודע לשאול, וגבור חיל יודע להשיב, ואיש מלחמה שיודע לפלפל, ונבון דעת שמבין דבר מתוך דבר, ואיש תואר שמראה פנים בהלכה, וה' עמו הלכה כמותו בכל מקום. בחזקיהו כתיב פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום (ישעיה ט'), פלא על שעשה הקב"ה פלא בימיו, יועץ על שיעץ ישראל עצה טובה והקריבן לפני אביהם שבשמים, אל גבור על שנתעסק בגבורתו של אל ונתעסק בגבורתה של תורה, אבי על שנעשה אב לישראל, עד שנתרחק מבנין (לכאורה צ"ל "שנתעסק בבנין" וכו' וכ"ה בראשית חכמה) ביהמ"ק שנקרא עדי עד, שר שנעשה שר לישראל, שלום שעקר כל ע"ז שבעולם ועשה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. במשיח כתיב ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' (ישעיה י"א). בדניאל וחנניה מישאל ועזריה כתיב ילדים אשר אין בהם כל מום, וטובי מראה, ומשכילים בכל חכמה, ויודעי דעת, ומביני מדע, ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך, וללמדם ספר ולשון כשדים (דניאל א'),

י"ז) ז' שמות נקראו ליצר הרע: מפי הקב"ה נקרא רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח'), מפי משה נקרא ערל שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם (דברים י'), מפי דוד נקרא טמא שנאמר לב טהור ברא לי אלהים (תהלים נ"א), מפי שלמה נקרא שונא שנאמר אם רעב שונאך האכילהו לחם (משלי כ"ה), מפי יחזקאל נקרא אבן שנאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם (יחזקאל ל"ו), מפי ישעיה נקרא מכשול שנאמר הרימו מכשול מדרך עמי (ישעיה נ"ז), מפי יואל נקרא צפוני שנאמר ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושממה את פניו אל הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות (יואל ב'), פירוש הצפוני זה יצר הרע שהוא צפון בלבו של אדם, את פניו אל הים הקדמוני היו פניו בבית ראשון עד שהחריבו, וסופו אל הים האחרון שטרח בבית שני עד שהחריבו, ועלה באשו ותעל צחנתו שהניח כל או"ה ומתגרה בהם בישראל, כי הגדיל לעשות כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו.

י"ח) ז' מנודין לשמים: מי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו ומנעל ברגליו, ומי שאין לו אשה, ומי שיש לו אשה ואין לו בנים, ומי שיש לו בנים ואין לומדין דברי תורה, ומי שאינו רץ לדבר מצוה, ומי שאינו רגיל בבית הכנסת, ומי שאוכל בלא נטילת ידים.

י"ט) שבעה דברים מביאין האדם לידי תחתוניות: האוכל עלי קנים, ועלי גפנים, ועלי מוריגי בהמה, ושותה שמרי יין, והאוכל שדרו של דג, והאוכל דג מלוח שלא נתבשל כל צרכו, והמקנח בצרור או באבן שקנח בה חבירו. ויי"א אף התולה עצמו בבית הכסא פי' שאינו יושב על הכסא כשעושה צרכיו.

כ') שבעה דברים מכוסין מבני אדם: יום המיתה, ויום הלידה, ועומק הדין, ואין אדם יודע במה משתכר, ומהו בלבו של חבירו, ומתי מלכות בית דוד גוברת, ומתי מלכות אדום נופלת.

כ"א) שבעה דברים צוה רבי עקיבא את ר' יהושע בנו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואל תשב בגבהה של עיר, ואל תגביה פתחך משל חבירך, ואל תתפלל אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין, והוי זהיר במנעל, והוי זהיר בפת שחרית בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה, (ואל תרבה שיחה עם האשה) והוי זהיר באשתך שלא תתייחד עם חתנה הראשון.

כ"ב) (הוספה מספר מעשה תורה שער ז')שבעה דברים בענוים: מבקש ענוה זוכה לחיי עוה"ב, ותורתו משתמרת, ושכינה עמו, ונצול מן הפורענות, ולא תאונה לו רעה, והכל מרחמין עליו, ונצול מאשה רעה.

כ"ג) שבעה מתעסקין בצרכי צבור: הפרנסים הדיינים ומלמדי תינוקות והחזנים והשמשים והסופרים וגבאי צדקה, ועליהם נאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל י"ב).

כ"ד) שבעה יורדין לגיהנם: הכותים, והמלשינים, והמסורות (מוסרים), והמתכבד בקלון חבירו, והמכנה שם רע לחבירו, והמלבין פני חבירו ברבים, והבא על אשת איש.

כ"ה) שבע מצוות נצטוו בני נח: על הדיינים, ועל ע"ז, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל ברכת השם (מגדף), ועל הגזל, ועל אבר מן החי.

כ"ו) שבעה דברים נבראו קודם בריאת העולם: תורה וגן עדן וגיהנם ושמו של משיח וכסא הכבוד ותשובה ובית המקדש. תורה מנין דכתיב ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז (משלי ח'), גן עדן דכתיב ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם (בראשית ב'), גיהנם דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה (ישעיה ל'), שמו של משיח דכתיב לפני שמש ינון שמו (תהלים ע"ב), כסא הכבוד דכתיב כסא כבוד מרום מראשון (ירמיה י"ז), תשובה דכתיב בטרם תחיל ילדה (ישעיה ס"ו) ואומר תשב אנוש עד דכה ותאמר שובו בני אדם (תהלים צ'), בית המקדש דכתיב מקדש ה' כוננו ידיך (שמות ט"ו).

כ"ז) שבעה דברים נוח לו לאדם שלא נברא משנברא: [מי שאין לו בנים, ומי שיש לו בנים רעים] ימות ואל יראה אותם, ימות ואל ימותו בניו בחייו, ימות ואל יתענה, ימות ואל ימסר בידי בשר ודם, ימות ואל ילבין פני חברו ברבים, ימות ואל יבא על אשת איש.

כ"ח) שבעה פתחים הם הפטורין מן המזוזה: בית התבן ובית העצים ובית הבורסקי ובית האוצר ובית המרחץ ובית הכסא, ופתח שאין לו ארבעה טפחים.

כ"ט) שבעה רועים הם, ודוד באמצע: אדם שת אנוש מתושלח בימינו, אברהם ויעקב ומשה משמאלו. ויצחק היכן הלך? אלא הוא יושב על פתח גיהנם ומציל בניו מדינה של גיהנם.